



СУЧАСНІ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Валентина Радкевич

доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту професійної освіти НАПН України.

<https://orcid.org/0000-0002-9233-5718>, e-mail: mrs.radkevich@gmail.com

Реферат

Актуальність статті зумовлюється необхідністю дослідження моделей публічно-приватного партнерства, що успішно реалізуються у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу для врахування їх позитивних аспектів у налагодженні співробітництва між закладами професійної (професійно-технічної) освіти з державними та недержавними суб'єктами партнерства в Україні.

Мета: на основі результатів дослідження визначити сучасні моделі публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу, з'ясувати їх особливості та позитивні аспекти для використання у налагодженні співробітництва між подібними суб'єктами партнерства в Україні.

Методи: вивчення законодавчих, нормативно-правових документів, емпіричних даних – для визначення моделей публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу; аналіз і синтез, узагальнення поглядів щодо досліджуваної проблеми – для з'ясування особливостей моделей публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу; формування висновків.

Результати: на основі аналізу законодавчих, нормативно-правових документів та емпіричних даних визначено сучасні моделі публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу, з'ясовано їх особливості та позитивні аспекти для використання у налагодженні державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти в Україні.

Висновки: визначено сучасні моделі публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: соціально-нормативну, зорієнтовану на забезпечення якості професійної освіти і навчання; ресурсорієнтовану, що характеризується наявністю інвестиційного клімату, перевірених баз даних, договірних відносин; інституційно-комунікативну, зорієнтовану на розвиток взаємодії провайдерів освітніх послуг у сфері професійної освіти і навчання з ринком праці з метою вдосконалення знань, навичок, компетентностей, кваліфікацій.

З'ясовано високу активність реалізації проектів публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу, що дає змогу державним органам влади здійснювати вклад у розвиток інфраструктури, підтримку фундаментальних досліджень, удосконалення освітніх програм тощо, а бізнесу – досягати власних цілей щодо підвищення прибутковості, зростання вартості статутного капіталу.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, професійна освіта і навчання, моделі, Європейський Союз

Вступ. Перспективи техніко-технологічного відновлення усіх сфер економіки України у післявоєнний період з одного боку, а з іншого –

наявні демографічні зміни, нерівномірний розподіл робочої сили й нестача в країні коштів на підготовку кваліфікованих робітників та відбу-

дову зруйнованої освітньої інфраструктури, зумовлюють підвищення ролі державно-приватного партнерства (далі – ДПП) у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О). Цей феномен трактується як взаємодія державного та приватного секторів для досягнення цілей сталого розвитку П(ПТ)О на основі реалізації принципу «цінності для людей». Співпраця між урядом і бізнесом у рамках спільно реалізованих проєктів ДПП є перспективним механізмом фінансування П(ПТ)О. Запит на збільшення прикладів спільних дій державного, приватного та інших сторін партнерства у вдосконаленні підготовки кваліфікованих кадрів для потреб національного й регіонального ринків праці, зумовлює необхідність здійснення аналізу подібних моделей, що успішно реалізуються в країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері професійної освіти і навчання (далі – ПОН).

Найрізноманітніші форми взаємодії публічних і комерційних партнерів у сфері ПОН в країнах ЄС називають публічно-приватним партнерством (далі – ППП), що передбачає участь у реалізації спільних проєктів «третього сектора» (неприбуткових організацій). Суть поняття ППП визначено в Зеленій книзі Комісії ЄС (2004) як «форма співпраці між органами державної влади та світом бізнесу, яка має на меті забезпечити фінансування, будівництво, реконструкцію, управління, обслуговування інфраструктури або надання послуг». Комісія визначила чотири фактори, які зазвичай характеризують ППП в країнах ЄС у сфері ПОН: по-перше, велика тривалість відносин, що передбачає співпрацю між державними й приватними партнерами за різними характеристиками запланованого проєкту; по-друге, фінансування проєкту відбувається частково з боку приватного сектора, а іноді за допомогою домовленостей між різними сторонами; по-третє, важлива роль суб'єкта господарювання, який бере участь на різних етапах реалізації проєкту (проєктування, реалізація, фінансування), у порівнянні з публічним партнером, зосередженим на визначенні цілей, яких необхідно досягти з точки зору суспільних інтересів, а саме забезпечення якості освітніх послуг, що надаються, цінової політики, підвищення відповідальності за дотримання цих цілей; по-четверте, розподіл ризиків між державними та приватними партнерами, щоб уникнути ризиків, які в цілому несе державний сектор.

Джерела. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу досліджувалися вітчизняними науковцями з ураху-

ванням компаративістики (Радкевич та ін., 2018). Особливості залучення приватних партнерів до підготовки кваліфікованих робітників в системі дуального навчання в Німеччині розкрито в працях О. Стрільця (2019). Розвиток викладачів і тренерів закладів професійної освіти в країнах ЄС із залученням професійних спілок обґрунтовано О. Радкевич (2017b).

Ефективне поєднання ресурсів державного та приватного секторів у розвитку ПОН в країнах ЄС регулюється відповідним законодавством. Наприклад, в Австрії це Закон про публічно-приватне партнерство (Bundesgesetz über öffentlich-private Partnerschaften, 2002). У Німеччині ППП в професійній освіті базується на комплексі нормативних актів, що встановлюють правила та процедури взаємодії між державними установами, приватним сектором та освітніми закладами, зокрема, Закон про професійну освіту (BBiG, 2005), Закон про ремісничі гільдії (HwO, 2004). Основним законом, який регулює ППП в професійній освіті Італії є Закон №94/2013, відомий як Закон про реформу професійної освіти (Camera dei Deputati, 2013). Згідно з цим законом створюються ППП на основі контрактів, спрямованих на забезпечення якості навчання та розвитку навичок, що відповідають потребам ринку праці. Подібні закони регулюють розвиток ППП в сфері ПОН і в інших країнах ЄС з метою забезпечення різних форм співпраці між державними органами та приватним сектором у підготовці кваліфікованих фахівців.

Мета статті – на основі результатів дослідження визначити сучасні моделі публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу, з'ясувати їх особливості та позитивні аспекти для використання у налагодженні співробітництва між подібними суб'єктами партнерства в Україні.

Методи: вивчення законодавчих, нормативно-правових документів, емпіричних даних – для визначення моделей публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу; аналіз і синтез, узагальнення поглядів щодо досліджуваної проблеми – для з'ясування особливостей моделей публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу; формування висновків.

Результати та обговорення. У широкому розумінні ППП у сфері ПОН в країнах ЄС розглядається як універсальна система планування та ринкової саморегуляції взаємовигідних дов-

гострокових економічних та організаційних відносин між органами державної влади, місцевою адміністрацією, соціальними інститутами і приватним сектором з метою реалізації проєктів, що становлять суспільний інтерес. Цей термін був введений до вторинного права ЄС через положення Регламенту 1303 (European Parliament and Council of the European Union, 2013), згідно з яким встановлено загальні правила, що застосовуються до європейських структурних та інвестиційних фондів (ESI). Ініціативи ЄС засвідчили, що ППП може бути ефективним засобом досягнення цілей державної політики шляхом об'єднання ресурсів у різних формах співпраці між державними органами та приватним сектором, спрямованої на збільшення інвестицій в інфраструктурні проєкти або інші види операцій, надання державних послуг шляхом розподілу ризиків, об'єднання приватної експертизи або додаткових джерел капіталу. Країни ЄС демонструють високу активність у розвитку ППП, що визначається підвищеною увагою до соціальних проблем, наявністю необхідних бюджетних ресурсів. У цьому зв'язку інститут ППП є головним пріоритетом у розвитку ПОН в країнах ЄС.

Найбільш поширеними є три типи моделей ППП у сфері ПОН в країнах ЄС: перша – соціально-нормативна, друга – ресурсорієнтована; третя – інституційно-комунікативна. Перший тип моделі ППП найчастіше застосовується в Данії, Німеччині, Нідерландах, Норвегії, Швеції для підвищення якості ПОН на основі її інтеграції з ринком праці. Наприклад, серед соціальних партнерів, які сприяють вдосконаленню якості ПОН в Данії є Конфедерація професіоналів, Професійні комітети, Професійні спілки, Консультативна рада, Спілка працівників освіти тощо. Соціальні партнери прагнуть, щоб зміст освітніх програм відповідав потребам ринку праці та вимогам виробництва. Їхня роль полягає у визначенні механізмів співпраці з провайдерами освітніх послуг (професійними коледами) щодо здійснення моніторингу потреб ринку праці, організації освітнього процесу, проведенні іспитів й сертифікації кваліфікацій.

Важливим соціальним партнером ПОН у забезпеченні її якості в Данії є Конфедерація професіоналів, до якої входять галузеві професійні комітети. Ці комітети оцінюють діяльність галузей економіки та конкретних підприємств, з'ясовують необхідність у нових професійних кваліфікаціях, освітніх програмах, а також їх розробляють і пропонують для системи ПОН.

Професійні комітети функціонують за кошти роботодавців відповідної галузі. До ППП у сфері ПОН, у тому числі й дорослих, активно долучаються професійні спілки Данії. Їхні представники беруть участь у розробленні законодавчих ініціатив, колективних договорів підприємств у частині закріплення прав працівників на професійне навчання й підвищення кваліфікації. Водночас профспілки розвивають взаємодію зі студентами коледжів, захищають їхні інтереси під час виробничого навчання, допомагають розв'язувати конфлікти, які виникають на робочому місці, сприяють їхньому переведенню на інші місця практики тощо. При цьому членські внески студентів значно менші, ніж у решти членів профспілки. Важливою також є їхня діяльність, пов'язана з перевіркою правильності оформлення та дотримання трудових угод між студентами та роботодавцями, особливо в частині нарахування зароблених коштів. Слід зауважити, що обсяги виплат під час практичного навчання постійно змінюються і на останньому році досягають рівня заробітної плати кваліфікованих робітників.

ППП у сфері ПОН сприяє діяльності Спілки працівників освіти Данії. Вона об'єднує понад 10500 викладачів. До основних завдань Спілки належать: ведення діалогу з Міністерством дітей та освіти, політичними партіями; підготовка заяв для Уряду, пов'язаних із розвитком політики у секторі освіти; надання членам Спілки інформації про нинішні умови праці, її оплати, а також про політичні та освітні тенденції; підготовка до проведення громадських компаній з питань, пов'язаних з професійною освітою, тренінгів та семінарів для представників навчальних закладів; організація зустрічей, курсів, конференцій на освітні та організаційні теми; співпраця з іншими профспілками на національному та міжнародному рівнях. Діяльність Спілки спрямовується також на забезпечення безперервного професійного розвитку педагогічних працівників, зниження співвідношення кількості студентів на одного викладача; зменшення кількості предметів загального призначення і збільшення спеціальних; зміщення акцентів: від професійної освіти – до індивідуального й диференційованого навчання на всіх рівнях.

Особливий інтерес становить діяльність Консультативної ради з питань ПОН Данії, яка складається з 20-ти членів-представників соціальних партнерів, керівників навчальних закладів, асоціацій викладачів, представників Міністерства дітей та освіти. Консультативна рада є

дорадчим органом Міністерства з усіх питань щодо ПОН. Її роль полягає у відстеженні тенденцій розвитку ринку праці, попиту на навчальні програми й на цій основі розробленні рекомендацій для впровадження інновацій та вдосконалення системи ПОН. Успішним прикладом реалізації означеної моделі ППП в Данії є програма (Partnerskab for Kvalitet, 2010), створена спільно з приватними компаніями, які надають фінансову та технічну підтримку, а також забезпечують умови для стажування і практики студентів.

У Нідерландах на засадах ППП у сфері ПОН бізнес-асоціації та профспілки співпрацюють із провайдерами освітніх послуг у визначенні структури професійних кваліфікацій та беруть участь у роботі екзаменаційних комісій. Нині в цій країні існує понад 160 спільних ініціатив ППП у сфері ПОН. Вони полягають у здійсненні професійного навчання студентів і залученні для цього значної кількості провідних великих і середніх компаній. За цих умов формується новий рівень спільної діяльності, що частково виходить за межі освітніх програм, але тісно пов'язаної з ними. Галузеві міністерства (з ключовою роллю провідних компаній) беруть участь у встановленні тісних відносин з державною системою ПОН на всіх рівнях.

Ініціатива ППП отримала додатковий розвиток у 2020 році, коли національна промислова політика Нідерландів перейшла на підтримку високотехнологічних секторів економіки: агропромислового, біологічного, хімічного, диджиталізації, «розумної» економіки тощо. З огляду на це, ППП у сфері ПОН Нідерландів набуло таких ознак: визначення пайової власності; генерування власного прибутку і, таким чином, забезпечення незалежності від державних субсидій; проміжне оцінювання, що проводиться оцінювальними комітетами на основі дотримання керівних принципів (фінансові ресурси виділяються за результатами проведення відкритого конкурсу на субсидії) для підтримки проектів ППП у сфері ПОН, управління кожною ініціативою відкрите й адаптоване до змінних умов. Для підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців у Нідерландах функціонує програма «Технологічна платформа професійної освіти» (2021). Вона дає змогу навчальним закладам та підприємствам спільно розробляти онлайн-курси, запроваджувати сучасні виробничі технології, у тому числі й технології дистанційного навчання.

У Німеччині ППП розвивається з урахуван-

ням чинної політики у сфері ПОН на федеральному та регіональному рівнях. Ідеться про розширення дуальної моделі навчання та впливу ринку праці приватного сектора на державну систему ПОН. Тобто, держава фінансує державні професійні школи, а приватний сектор забезпечує навчання на робочому місці (дуальне навчання). Нині в Німеччині налічується 450 основних професій, з них 344 – готують у рамках дуальної системи освіти. Не зважаючи на те, що підприємці, які беруть участь у такій програмі, інвестують значні суми, вигоду від цього отримують суттєву. Усі вкладені ними кошти в підготовку фахівців повертаються із прибутком вже через 9 місяців, максимум – через 2-3 роки (Стрілець, 2019, с. 56). Підприємства Німеччини добровільно і системно здійснюють дуальне навчання власним коштом, оскільки вони переконані, що таким чином краще буде задоволена їхня потреба у кваліфікованих працівниках. Це дає змогу економити кошти на добір та адаптацію працівників, виховувати молоде покоління робітників відповідно до корпоративної культури підприємств, готувати фахівців, здатних з перших днів включитися в роботу й виконувати її на високому професійному рівні (Стрілець, 2019, с. 56).

Політика ППП у сфері ПОН в Німеччині представлена в Законі про професійну освіту і навчання (Berufsbildungsgesetz, 2005), а також у нормативно-правових документах та інструкціях. Вона також розкрита в чітких вимогах до освітніх програм і проведення іспитів, передбачених в дуальному навчанні. Компанії дотримуються вимог професійних стандартів, що охоплюють набір компетенцій для кожної професійної кваліфікації й критерії оцінювання досягнутого рівня професійної компетентності тих, хто здобуває професійну кваліфікацію.

Перед початком навчання підприємства і майбутні студенти заключають між собою угоду про навчання, дія якої обмежується строком навчання. Додатково до угоди, навчальні підприємства зобов'язані скласти виробничий план, в якому зазначається, що мають студенти засвоїти впродовж певного строку навчання. Угода про навчання спільно з планом його проведення подається в компетентні органи насамперед торгово-промислові або ремісничі палати. Компетентні органи слідкують за дотриманням необхідних умов, а також екзаменують успішність студентів. Крім того, у Німеччині діє програма «Initiative for Vocational Education and

Training (Bildungsketten)» (2023). Її метою є покращення якості професійної освіти та підвищення рівня доступності для різних соціальних груп.

Провідну роль у дуальній системі ПОН в Німеччині відіграють наставники з виробництва. Вони, згідно з Положенням про організацію професійної підготовки, несуть відповідальність за її якість. Їх головне завдання на підприємстві – забезпечити студентам практичну підготовку з конкретної професії (Радкевич, 2017, с. 8). Після завершення навчання випускники не зобов'язані залишатися на тому підприємстві, де вони навчалися. Своєю чергою підприємства також не зобов'язані залишати їх працювати у себе, якщо не було прийнято відповідних зобов'язань. Серед проблем, які існують у німецькій моделі дуального навчання слід виокремити обмежений доступ жінок до бізнесу, адже навчається більше чоловіків. Це свідчить про переважання пропонуваного на ринку праці професійних кваліфікацій, які потребують фізичної сили.

У Норвегії ППП у сфері ПОН розвивається спільними зусиллями підприємств і закладів освіти за сприяння посередницької організації у професійній підготовці майбутніх фахівців та оцінюванні її результатів упродовж двох років навчання. У цій країні ППП базується на співпраці між урядовими структурами, приватним сектором та закладами освіти з метою забезпечення якості ПОН, що відповідає потребам ринку праці та суспільства в цілому. Основними законодавчими актами, що встановлюють у Норвегії правила ППП, є «Закон про публічно-приватне партнерство» (1999) та «Закон про професійну освіту» (2018). Згідно з цими законами, Уряд сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку партнерства між державними і приватними організаціями, а також забезпечує їхню взаємодію на рівні законодавства і фінансування.

Один із прикладів ППП в Норвегії – це проект «Технологічний коледж Норвегії» (Norwegian Technology College), який є результатом співпраці між Урядом, приватними компаніями та закладами освіти. Цей проект має на меті забезпечити високоякісну професійну освіту в галузі технологій, що відповідає потребам сучасного ринку праці. Крім того, ППП активно сприяє розвитку дуальної системи професійної освіти, яка поєднує теоретичне навчання у закладах освіти і практичне навчання на робочих місцях приватних компаній (Norwegian Ministry of Research, 2018). За такої співпраці досягаєть-

ся гнучкість та адаптивність освітніх програм, підвищується якість навчання та забезпечується сталий розвиток сфери ПОН.

До цілей ППП у сфері ПОН у Швеції віднесено: забезпечення зв'язку освітніх і професійних кваліфікацій відповідно до вимог Європейської рамки кваліфікацій, адаптацію змісту ПОН відповідно до потреб роботодавців, здібностей і можливостей тих, хто навчається; доступність навчання як територіально, так і з точки зору економічної ефективності, гендерної рівності працівників з кожної професії тощо. Їх реалізація є важливою в діяльності усіх суб'єктів ППП, а саме: державного сектору, профспілок, некомерційного і приватного секторів, громадських організацій. Співробітництво між зацікавленими сторонами ППП спрямовується на забезпечення якості ПОН. При цьому державний сектор відповідає за координацію попиту і пропозиції повних та часткових кваліфікацій або мікрокваліфікацій; розроблення та оновлення стандартів і освітніх програм з урахуванням вимог і потреб ринку праці, особливостей інклюзивності та безперервності навчання впродовж життя. Державний сектор також фінансує діяльність провайдерів освітніх послуг (державних і приватних).

У Швеції діє ряд програм і ініціатив, спрямованих на підтримку ППП в системі ПОН з метою забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців. Наприклад, Національне агентство з питань освіти забезпечує розроблення та впровадження освітніх стандартів і програм та сприяє підвищенню якості ПОН на основі підтримки розвитку ППП (National Agency for Education (Skolverket) (n.d)). Це агентство опікується також забезпеченням умов для здобуття учнівською молоддю (від 16 до 19 років) повної середньої професійної освіти або професійної підготовки дорослих віком від 20 років і більше з неповною середньою освітою при міських адміністраціях. Освітні програми пропонуються з конкретних галузевих напрямів, де є явний попит на кваліфікованих і професійно компетентних фахівців. Вони поєднують теоретичне і практичне навчання у тісній співпраці з роботодавцями.

Стороною ППП у сфері ПОН Швеції є державна служба зайнятості Міністерства праці Швеції, яка координує професійне навчання на робочому місці та перепідготовку дорослого населення для сфер, де є дефіцит у кваліфікованій робочій силі. Навчальні курси (від 3 до 12 місяців) реалізуються у навчальних центрах приватного сектору, що розміщені по всій краї-

ні, щоб у них могли навчатися навіть ті, хто живе у віддалених районах, у тому числі й дистанційно. Фінансування професійного навчання на робочому місці здійснює Федеральний Уряд. Окрім того, Уряд відшкодовує витрати безробітним, залежно від форм навчання. При цьому безробітні отримують щомісячну допомогу на проживання від державної служби зайнятості.

Дієвим партнером ППП у сфері ПОН є Шведська промислова рада, яка у 2004 році створила мережу технічних коледжів. ППП включає консорціуми муніципалітетів (регіональних і місцевих органів влади), провайдери освітніх послуг (в основному професійні школи, коледжі, але іноді й університети) та приватні компанії. Вони прагнуть спільно забезпечити: узгодженість між попитом і пропозицією кваліфікованих робітників на ринку праці; оновлення освітніх програм, що відображають наявність відповідного обладнання, технологій навчання в реальному виробничому середовищі та постійну взаємодію між студентами, викладачами й персоналом підприємств. Досягнення цілей співпраці залежить від партнерських відносин між владою, компаніями та провайдерами освітніх послуг. Навчання проводиться як за традиційно встановленою формою, так і за дуальною. Це дає змогу випускникам працевлаштовуватися у промислових компаніях або обирати освітні програми для подальшого навчання, наприклад, в університетах. ППП сприяє забезпеченню творчого й стимуляційного навчання та контролю якості ПОН в кожному технічному коледжі, з урахуванням техніко-технологічних вимог конкретної галузі економіки. Окрім того, приватні компанії пропонують викладачам стажування, а студентів беруть на сезонну або постійну роботу після завершення навчання.

Друга модель ППП у сфері ПОН – ресурсоорієнтована, що характеризується наявністю інвестиційного клімату, вірогідних баз даних, договірних відносин. Така модель ППП зорієнтована на зростання рівня фінансування системи ПОН з метою збільшення необхідних для ринку праці людських ресурсів, освітньої інфраструктури тощо. Ідеться про фінансування високотехнологічного навчального обладнання для лабораторій, розроблення та оновлення освітніх програм для підготовки кваліфікованого персоналу підприємств. Ресурсоорієнтовані моделі ППП найбільш розповсюджені в Бельгії та Австрії. Зокрема розвиток ППП у сфері ПОН в Австрії ґрунтується на укладанні контрактів. Це сприяє вдосконаленню кар'єрних можливос-

тей студентів на виробництві та підтримці професійного розвитку педагогів. Бюджети професійних шкіл розподіляються на конкурсній основі. Професійна підготовка майбутніх фахівців на основі ППП позитивно позначається на підвищенні рівня привабливості ПОН, а також на зростанні цінностей професійних кваліфікацій в суспільстві і, зокрема, серед учнівської молоді.

У Бельгії ППП у сфері ПОН зорієнтоване на модернізацію ресурсів для якісного забезпечення організації освітнього процесу. ППП регулюється загальним національним освітнім законодавством і реалізується на основі договору між агентствами зайнятості, інвесторами та провайдерами освітніх послуг. Значна увага надається професійній освіті мігрантів для їхньої успішної інтеграції в місцеву культуру через працевлаштування. Фінансування здійснюється за державні кошти.

Водночас результати досліджень сучасних моделей ППП у сфері ПОН в країнах ЄС свідчать про існування різних видів фінансової підтримки дуальної освіти, в тому числі шляхом застосування субсидій. Зокрема в Австрії фінансові дотації надаються як під час працевлаштування студентів, згідно з колективним договором у перший рік учнівства, так і кожний наступний рік їхнього перебування в трудових відносинах у рамках програм учнівства (Радкевич та ін., 2018, с.162; 2017b; Radkevych, 2021). Фінансова підтримка ПОН відбувається коштом соціальних облігацій. Це сприяє розв'язанню проблем, пов'язаних із зростанням рівня безробіття серед молоді, особливо із сімей емігрантів. Отже, дуальна форма здобуття професійної освіти може запроваджуватися як інфраструктурна регіональна модель, що забезпечує взаємозв'язок систем: прогнозування потреб у кваліфікованих кадрах, професійного самовизначення, професійної освіти, оцінювання професійної кваліфікації педагогічних кадрів, включаючи наставників на виробництві. Взаємовідносини сторін характеризуються гнучкою, консенсусною й колегіальною системою управління. Кожна система впливає на розвиток іншої, і одна без іншої не може існувати. Саме цілісністю й одночасним розподілом функцій учасників забезпечується ефективність дуальної форми освіти (Стрілець, 2019, с. 57).

Третя модель ППП у сфері ПОН – інституційно-комунікаційна, зорієнтована на розвиток взаємодії закладів освіти із ринком праці з метою вдосконалення знань, навичок, компетентностей і професійних кваліфікацій. Прикладом

успішного впровадження такої моделі ППП є Італія, в якій Центральним Урядом збираються дані для прогнозування потреб ринку праці в професійних кваліфікаціях. Не менш важливим учасником ППП є регіональні торгово-промислові палати, організації роботодавців та приватні компанії. Така співпраця сприяє вдосконаленню різних форм збирання та прогнозування даних, що застосовуються для задоволення потреб різних сфер економіки в інформації про професійні профілі працівників та потреби у професійних навичках. ППП в Італії у сфері ПОН регулюється підзаконними актами й об'єднує Міністерство праці і соціальної політики, торгово-промислові палати, органи статистики тощо. ППП орієнтоване на підтримку ПОН фінансується за державні кошти і частково кошти торгово-промислових палат. Однією з ініціатив щодо налагодження співпраці між закладами професійної освіти та підприємствами Італії для розвитку й підтримки професійних навичок студентів з метою їхнього працевлаштування є програма «Skills for the Future» (2023), що фінансується державою і партнерами з приватного сектору.

ППП у сфері ПОН в Португалії, згідно з Рамковою угодою соціальних партнерів, охоплює значну кількість зацікавлених сторін від державного і приватного секторів (галузеві міністерства, компанії, провайдери освітніх послуг, центри технологій, інновацій і досліджень, профспілки, професійні асоціації, кластери тощо). Зокрема Національне агентство ПОН Португалії відповідає за профільну професійну освіту і освіту дорослих, що здійснюється в середніх школах (державних, приватних), у центрах професійної освіти, центрах освіти дорослих, а також за визначення, підтвердження й сертифікацію компетенцій (VNFIL). Нині вони мають назву Кваліфікаційні центри. Станом на 1.01.2022 року в Португалії функціонувало 459 державних шкіл, які пропонували програми ПОН і 234 спеціалізованих закладів професійної освіти і освіти дорослих, а також 316 Кваліфікаційних центрів (ANQEP, SIGO 21 (10) 2022). Майже 110000 студентів опановують програми первинної ПОН. З них 60% навчаються в державних закладах ПОН, розміщених у різних регіонах Португалії.

Навчання дорослих координує Інститут зайнятості та професійної підготовки, який у своїй структурі має 53 центри зайнятості й один центр професійного навчання та реабілітації. Ці центри реалізують навчальні програми галузе-

вого спрямування, розроблені спільно з роботодавцями та професійними організаціями. У реалізації ППП у сфері ПОН Португалії на місцевому рівні активну участь беруть муніципальні громади, зокрема в прогнозуванні потреб у кваліфікованій робочій силі для ринку праці, плануванні розвитку закладів професійної освіти із залученням компаній, агентств з працевлаштування тощо.

Отже, до позитивних практик ППП у сфері ПОН Португалії слід віднести: запровадження системи прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях (SANQ); оновлення національного каталогу кваліфікацій (NCQ) за участі галузевих (секторальних) рад з питань кваліфікацій (SCQ); здійснення професійного навчання осіб без відриву від виробництва з усіх пропонованих освітніх програм, визнання, підтвердження та сертифікацію компетенцій (RVCC) за участю компаній, соціальних партнерів; налагодження співпраці між Національним агентством ПОН (ANQEP), кваліфікаційними центрами, місцевими органами влади та роботодавцями.

Національний каталог кваліфікацій не доповнюється новими кваліфікаціями без консультацій з відповідною галузевою (секторальною) радою з питань кваліфікацій. До повноважень галузевих (секторальних) рад з питань кваліфікацій належать: підтримка Національного агентства ПОН у розробленні кваліфікацій; визначення потреб в оновленні Національного каталогу кваліфікацій; покращення зв'язку з учасниками ППП; поширення роботи, яку проводять галузеві (секторальні) ради; представлення та обговорення пропозицій щодо введення і заміни кваліфікацій; просування Національного каталогу кваліфікації як стратегічного інструменту Національної рамки кваліфікацій. Також, у Португалії існує ініціатива «Education and Training» (2020), яка має на меті забезпечення розвитку компетенцій працівників, що відповідають вимогам ринку праці та економіки країни. Програма сприяє розвитку партнерства між професійними училищами та приватними підприємствами, розвитку інноваційних методів навчання й підвищенню рівня кваліфікації викладачів і тренерів.

Приклади ППП у сфері ПОН у Франції пов'язуються з впровадженням у 2013 році нового освітнього законодавства. Воно стосується спільної освітньої ініціативи, де переваги нових кампусів поширюються не тільки на великі компанії, а й на весь кластер малих та середніх підприємств, особливо тих, які є субпідрядни-

ками великих економічних партнерів на регіональному та національному рівнях. Приватні компанії фінансують ПОН, а також надають послуги в натуральній формі: персонал, інструменти, обладнання, техніка тощо. Як, результат, кампуси безпосередньо пов'язані з промисловістю в таких сферах, як: зацифрування, комп'ютеризація, високотехнологічна підготовка тощо. Роботодавці системно залучаються до організації діяльності кампусів, зокрема до оновлення змісту освітніх програм з урахуванням місцевих потреб ринку праці у професійних навичках. Кампуси сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності випускників двома способами: а) перший, полягає в ґрунтовному вивченні особливостей економічної галузі. Це дає їм змогу оцінювати спеціалізовані потреби всіх великих і малих компаній; б) другий спосіб ґрунтується на ППП, заснованому на тісних зв'язках із бізнесом, що сприяє своєчасному коригуванню освітніх програм. Співпраця між державними і приватними партнерами з часом поглибилася і стала провідною моделлю розвитку системи ПОН Франції. Це обумовило збільшення Урядом асигнувань на відкриття кампусів з метою розширення підготовки кваліфікованого персоналу для високотехнологічних галузей економіки.

З метою забезпечення розвитку кваліфікацій та професійної підготовки фахівців відповідно до потреб ринку праці, з 2013 року у Франції функціонують Центри компетенцій (2021). Ці Центри є інноваційними платформами, що об'єднують підприємства та інші структури з метою розроблення та впровадження нових програм професійної підготовки, орієнтованих на практичні навички та компетенції кваліфікованих кадрів, які потрібні ринку праці.

Висновки. Підсумовуючи викладене зазначимо, що реалізація сучасних моделей ППП у сфері ПОН в країнах ЄС регулюється комплексом освітніх федеральних і регіональних законів. Проекти ППП фінансуються за кошти держави, приватних компаній, підприємств, різних інвестиційних фондів на основі двосторонніх контрактів, угод, меморандумів. Це сприяє розширенню інноваційного партнерства провайдерів освітніх послуг з приватними і некомерційними суб'єктами ППП, спрямованого на модернізацію освітньої інфраструктури, освітніх

програм, засобів навчання тощо.

На основі врахування позитивних аспектів моделей ППП, що реалізуються в країнах ЄС для розвитку ПОН, виокремлено рекомендації щодо налагодження співробітництва між суб'єктами ДПП у сфері П(ПТ)О в Україні, а саме:

- регулювання ДПП за допомогою законодавства з метою визначення прав та обов'язків кожного партнера, а також механізмів контролю за виконанням угод щодо дотримання якості й розподілу витрат тощо;

- визначення чітких ролей та обов'язків кожного партнера ДПП, ступеня відповідальності, яку несуть суб'єкти ДПП за прийняття рішень;

- забезпечення планування та моніторингу проектів ДПП (розроблення планів і механізмів моніторингу, оцінювання результатів проектів ДПП у сфері П(ПТ)О). Це дасть змогу контролювати якість проектів ДПП та виконання цілей партнерства;

- розвиток освітніх програм, відповідно до вимог ринку праці для забезпечення якості професійної підготовки та працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О;

- залучення підприємств до організації дуального професійного навчання здобувачів П(ПТ)О для отримання ними досвіду роботи та навичок, які можуть бути використані ними в реальних умовах виробництва, стажування педагогічних працівників на високотехнологічних робочих місцях;

- підготовка педагогічних працівників закладів П(ПТ)О і наставників із підприємств до реалізації проектів ДПП шляхом проведення для них тренінгів, навчальних курсів, семінарів;

- забезпечення ефективності комунікації між державними та приватними партнерами, щоб вони були відкриті до співпраці та мали змогу ефективно обмінюватися досвідом, ресурсами, даними, інформацією;

- залучення до реалізації проектів ДПП у сфері П(ПТ)О стейкхолдерів (представників промисловості, урядових структур, академічних установ, громадських організацій), які можуть допомогти розвитку ДПП;

- забезпечення належного фінансування проектів ДПП у сфері П(ПТ)О (гранти, кредити, фінансові заохочення тощо) для підвищення її якості та доступності.

Список посилань

- Радкевич, В. О., Пуховська, Л. П., Бородієнко, О. В., Радкевич, О. П., Леу, С. О., Артемчук, В. В., . & Корчинська, Н. М. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід*. Житомир: «Полісся».
- Радкевич, В. О. (2017а). Професійна освіта і навчання: європейський контекст розвитку. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 14, 5-15.
- Радкевич, О. П. (2017б). Професійний розвиток викладачів і тренерів закладів професійної освіти в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 130-139.
- Стрілець О.І. (2019). Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі за дуальною формою здобуття освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць*, 18, 54-61.
- Berufsbildungsgesetz. (2005). Bundesministerium der Justiz. Gesetze-im-internet. https://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/
- BMB F. (n.d.). Initiative for Vocational Education and Training (Bildungsketten). Federal Ministry of Education and Research. Retrieved March 14, 2023. <https://www.bmbf.de/en/initiative-for-vocational-education-and-training-bildungsketten-251.html>
- Dutch Government. (n.d.). *Technological Platform for Vocational Education*. <https://www.government.nl/topics/secondary-vocational-education/technological-platform-for-vocational-education> .
- European Commission. (2015). *Education and Training 2020: Supporting education and training in Europe and beyond [Brochure]*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9d6c2c1a-92e2-11e5-bf6a-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-105945136>.
- European Parliament and Council of the European Union. (2013). Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013. Official Journal of the European Union, L 347, 320.
- Lov om fagskoleutdanning. (2018). Hentet fra. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>
- Lov om offentlig-privat samarbeid. (1999). Hentet fra. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-06-11-36>
- Ministry of National Education, Youth and Sports. (2021). Competency centers. <https://www.education.gouv.fr/en/competency-centers-2567>
- National Agency for Education (Skolverket). (n.d.). <https://www.skolverket.se/om-skolverket-1.3>
- Norwegian Ministry of Education and Research. (2018). Norwegian Model of Dual Education (NMoDE) – A pilot project in vocational and training (VET) in Ukraine. <https://www.regjeringen.no/en/topics/education/vocational-education/Norwegian-model-of-dual-education-nmde-a-pilot-project-in-vocational-education-and-trening-vet-in-ukraine/id2601073> .
- Partnerskab for Kvalitet. (2010). Ministry of Education and Research. <https://ufm.dk/en/education-and-institutions/vocational-education-and-training/partnership-for-guality-vet>
- Radkevych, V., Kravets, S., Herliand, T., Radkevych, O., & Kozak, A. (2021, March). Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1840, No. 1, p. 012041). IOP Publishing.
- Skills for the Future. (n.d.). Retrieved March 22, 2023. <https://www.skillsforture.it>

Переклад і транслітерація

- Radkevych, V. O., Pukhovska, L. P., Borodiienko, O. V., Radkevych, O. P., Leu, S. O., Artemchuk, V. V., ... & Korchynska, N. M. (2018). *Suchasni modeli profesiinoi osvity i navchannia v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi dosvid [Modern models of vocational education and training in the European Union: comparative experience]*. Zhytomyr: «Polissia», [in Ukrainian].
- Radkevych, V.O. (2017а). Profesiina osvita i navchannia: yevropeyskyi kontekst rozvytku [Vocational education and training: the European context of development]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific Herald of the Institute of Vocational Education of the NAPS of Ukraine. Professional pedagogy]*, 14, 5-15, [in Ukrainian].
- Radkevych, O. P. (2017b). Profesiinyi rozvytok vykladachiv i treneriv zakladiv profesiinoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzuv [Professional development of teachers and trainers of vocational education institutions in the countries of the European Union]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific Herald of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Professional pedagogy]*, 13, 130-139, [in Ukrainian].

Strilets, O. I. (2019). Profesiina pidhotovka maibutnykh kvalifikovanykh robotnykiv mashynobudivnoi haluzi za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity [Professional training of future skilled workers in the engineering industry in the dual form of education]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika* [Scientific Herald of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Professional pedagogy], 18, 54-61, [in Ukrainian].

Berufsbildungsgesetz. (2005). Bundesministerium der Justiz. Gesetze-im-internet. https://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/

BMB F. (n.d.). Initiative for Vocational Education and Training (Bildungsketten). Federal Ministry of Education and Research. Retrieved March 14, 2023. <https://www.bmbf.de/en/initiative-for-vocational-education-and-training-bildungsketten-251.html>, [in English].

Dutch Government. (n.d.). Technological Platform for Vocational Education. <https://www.government.nl/topics/secondary-vocational-education/technological-platform-for-vocational-education>, [in English].

European Commission. (2015). *Education and Training 2020: Supporting education and training in Europe and beyond* [Brochure]. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9d6c2c1a-92e2-11e5-bf6a-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-105945136>, [in English].

European Parliament and Council of the European Union. (2013). Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013. Official Journal of the European Union, L 347, 320, [in English].

Lov om fagskoleutdanning. (2018). Hentet fra. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-01-23>, [in English].

Lov om offentlig-privat samarbeid. (1999). Hentet fra. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-06-11-36>, [in English].

Ministry of National Education, Youth and Sports. (2021). *Competency centers*. <https://www.education.gouv.fr/en/competency-centers-2567>, [in English].

National Agency for Education (Skolverket). (n.d). <https://www.skolverket.se/om-skolverket-1.3>, [in English].

Norwegian Ministry of Education and Research. (2018). Norwegian Model of Dual Education (NMoDE) – A pilot project in vocational and training (VET) in Ukraine. <https://www.regjeringen.no/en/topics/education/vocational-education/Norwegian-model-of-dual-education-nmde-a-pilot-project-in-vocational-education-and-training-vet-in-ukraine/id2601073>, [in English].

Partnerskab for Kvalitet. (2010). Ministry of Education and Research. <https://ufm.dk/en/education-and-institutions/vocational-education-and-training/partnership-for-quality-vet>, [English].

Radkevych, V., Kravets, S., Herliand, T., Radkevych, O., & Kozak, A. (2021, March). Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1840, No. 1, p. 012041). IOP Publishing, [in English].

Skills for the Future. (n.d). Retrieved March 22, 2023. <https://www.skillsforture.it>, [in English].

MODERN MODELS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE EUROPEAN UNION

Valentyna Radkevych

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Academician of NAES of Ukraine, Director of the Institute of vocational education and training of the National academy of educational sciences of Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-9233-5718> , e-mail: mrs.radkevich@gmail.com

Abstract

The relevance of the article is determined by the need to study models of public-private partnership that are successfully implemented in the field of vocational education and training in the European Union countries to take into account their positive aspects in establishing cooperation between vocational (vocational-technical) education institutions with state and non-state partnership entities in Ukraine.

Objective: based on the research results, to identify modern models of public-private partnership in the field of vocational education and training in the European Union countries, to find out their peculiarities and positive aspects for use in establishing cooperation between similar partnership entities in Ukraine.

Methods: studying legislative, regulatory documents, empirical data – to determine models of public-private partnership in the field of vocational education and training in the European Union countries; analysis and synthesis, generalization of views on the investigated problem - to clarify the peculiarities of public-private partnership models in the field of vocational education and training in the European Union countries; drawing conclusions.

Results: based on the analysis of legislative, regulatory documents, and empirical data, modern models of public-private partnership in the field of vocational education and training in the European Union countries have been identified, their peculiarities and positive aspects for use in establishing state-private partnership in the field of vocational (vocational-technical) education in Ukraine have been clarified.

Conclusions: modern models of public-private partnership in the field of vocational education and training in the European Union countries have been identified: social-normative, focused on ensuring the quality of vocational education and training; resource-oriented, characterized by the presence of an investment climate, verified databases, contractual relations; institutional-communicative, focused on the development of interaction of educational service providers in the field of vocational education and training with the labor market to improve knowledge, skills, competences, qualifications. It was found that there is high activity in the implementation of public-private partnership projects in the field of vocational education and training in the European Union countries, which allows government authorities to invest in infrastructure development, support fundamental research, improve educational programs, etc., and businesses - to achieve their own goals in terms of increasing profitability, growth of charter capital value.

Keywords: *public-private partnership, vocational education and training, models, European Union*

Стаття надійшла до редакції: 17 квітня 2023

Прийнято до друку: 26 квітня 2023